

Vrije media, 50 jaar na de vrije radiozenders

29 augustus 2024

Het is dit weekend precies 50 jaar geleden dat de vrije radiozenders op zee op 31 augustus 1974 hun zenders moesten uitzetten op grond van het door Nederland geratificeerde Verdrag van Straatsburg dat medewerking aan de 'piratenzenders' in internationale wateren verbood. Het was het einde van ruim een decennium durende 'vrije radio'. Het illegaal maken van deze vorm van radiomaken was geenszins het einde van deze nieuwe vorm van radiomaken, de hele Hilversumse radiowereld zou vervolgens 'Veronicaniseren'. Het ultieme bewijs dat overheid en de Hilversumse mediumbazen aan het kortste eind hadden getrokken. De vraag is nu, hoe zal het de huidige 'vrije media' vergaan nu de censuur DDR-achtige proporties aanneemt?

Foto: Concurrent van Veronica Radio Nordsee.

Omdat Hilversumse radiobazen niet luisterden

Achteraf beschouwd was het een kortstondig maar onstuimig avontuur: het buiten territoriale wateren uitzenden vanaf een zendschip. Muziek voor jonge luisteraars, liefhebbers van de toen hedendaagse popmuziek van Beatles tot Stones, van de Cats tot Vader Abraham. Met 'discjockey's' (nu DJ's) die geen andere taak hadden dan 15 tot 18 plaatjes uit de actuele hitlijsten te draaien en van een leuke tussenpraatje te voorzien.

De Nederlandse Radio Veronica was een van de eersten die al in 1960 de Noordzee opging om zonder op land benodigde vergunningen radiouitzendingen te verzorgen. De initiatiefnemers, de gebroeders Verweij, rijk geworden in de textiel, zagen de Deense zeezender Radio Mercur als bron van inspiratie. De Deense 'piratenzender' was al vanaf 1959 voor de Deense kust actief en met grote populariteit tot gevolg.

Het schip Norderney van Radio Veronica sloeg in 1973 door een zware storm (windkracht 11-12) van haar ankers en strandde op het strand van Scheveningen. [Zie ook deze video.](#)

Veronica zou nieuwe fenomenen introduceren: jingles waarmee de zender zich identificeerde. Horizontale programmering, vaste soort muziek en presentator op een vast tijdstip op de dag. Er kwam een hitlijst van de meest verkochte singles (platen met slechts 2 nummers), de Top 40 genoemd. Er kwam een drive-in-show waarmee de van de radio bekende presentatoren het land in trokken.

Het succes stimuleerde talrijke andere zeezenders, veelal voor de kust van Engeland zoals Radio Caroline (1964), Radio Dolfijn en Radio 227 (beide 1967), Capital Radio en Radio Noordzee Internationaal (beide 1970, en Radio Atlantis en Radio Mi Amigo (beide 1973).

Er kwam in 1964 zelfs nog een televisiepiraat bij: Radio en TV-Noordzee vanaf het speciaal voor dit doel gebouwde kunstmatige eiland met de naam REM (Reclame Exploitatie Maatschappij). Het kostbare avontuur zou maar een half jaar duren. De populaire zender bedreigde de verstokte Hilversumse televisiemakers en werd op 17 december 1964 door een gecombineerde actie van marine en rijkspolitie, op basis van een in de haast gemaakt wetje, geënterd en de zender tot zwijgen gebracht. Het gevolg was dat het station het mediabestel betrad en tot de de dag van vandaag verder ging onder de naam TROS.

Het voormalige REM-eiland nu in de Amsterdamse Houthaven dienst doend als restaurant. (Foto: EZAZ)

De bomaanslag die de zeezenders de das om deed

Radio Veronica had voor de Nederlandse kust geen concurrentie. De door de overheid opgerichte Hilversum 3, dat de concurrentie met Veronica moest aangaan, flopte jammerlijk. De zender bleef wel in de lucht (nu Radio 3) maar kon niet tegen Veronica op.

Toen in maart 1970 een kleurrijk zendschip MEBO II niet ver van het Veronica-schip voor anker ging, begonnen de zorgen voor de radiomakers van Veronica. De aanvankelijk in 1970 uitsluitend Engels- en Duitstalige uitzendingen konden via FM en een zeer krachtige middengolf-zender (105 kw) veel beter in het oosten van Nederland en delen van Engeland beluisterd worden dan de 10kw-zender van Veronica. Via korte golf kwamen zelfs ontvangstrapporten binnen uit grote delen van Europa en de wereld.

De Veronica-directie zag zich bedreigd en kreeg de Zwitserse eigenaren Meister en Bollier zover om door verstrekte leningen voor het in de schulden verkerende radiostation de zenders te doen zwijgen. Ook zouden politici Veronica te kennen hebben gegeven dat Nordsee als tweede zendschip voor de Nederlandse kust het voortbestaan van Veronica zou bedreigen. Het kleine Veronica wilde Den Haag nog wel door de vingers zien, maar dan moest Radio Nordsee wel het zwijgen worden opgelegd.

Op 24 september gaat de nieuwe concurrent Nordsee uit de lucht. Een door Veronica betaalde kapitein werd op de Mebo II geïnstalleerd. Op 5 januari 1971 wordt de Veronica-kapitein van de MEBO II gelokt en een van de Zwitserse eigenaren, Edwin Bollier, neemt de macht op het schip over.

Echter op 6 maart 1971 startte Radio Nordsee met Nederlandstalige uitzendingen, notabene met ex-Veronica dj's zoals de razend populaire Joost den Draaier, Jan van Veen en Ferry Maat. Radio Noordzee was geboren.

Op 10 maart 1971 spande Veronica een kort geding aan tegen de Zwitserse eigenaren van Radio Nordsee om het eigendomsrecht van de MEBO II op te eisen. De rechter stelt de Zwitserse eigenaren van de MEBO II in het gelijk.

Veronica kon het verlies niet verkroppen en zon op wraak. Op 15 mei 1971 wordt in opdracht van de directie van Veronica door drie duikers springstof geplaatst op

de MEBO II waardoor het schip enige tijd later in brand staat. Op 17 mei wordt Veronica aandeelhouder Norbert Jurgens gearresteerd. Hij heeft de drie duikers betaald. Op 19 mei 1971 wordt Veronica directeur Bull Verwey gearresteerd. ([Bron](#))

Radio Nordsee International / Radio Noordzee van het schip MEBOII

Het einde met een nieuw begin

De Haagse politiek vond dat met de bomaanslag de zeezenders hun eigen graf hadden gegraven. Met twee populaire zeezenders voor de Scheveningse kust die ook nog gewelddadig bleken te kunnen zijn, moest het doek vallen. Nederland ratificeerde het Verdrag van Straatsburg. Door dit verdrag werd medewerking aan radio- of tv-uitzendingen vanaf vaar- en vliegtuigen in internationale wateren verboden. Het verdrag was al in februari 1965 in werking getreden, maar Den Haag durfde het niet aan het verdrag te ratificeren om de radiolieveeling van zoveel Nederlanders uit de lucht te halen. Met de bomaanslag zette de regering door en maakte met de ratificatie op 31 augustus 1974 een einde aan de beide zenders. De minder bekende zeezender, door vele rampspoed geplaagd, Radio MiAmigo/Caroline ging nog korte tijd illegaal door.

Het werd geenszins het einde van Veronica. Zij verzamelde voldoende handtekeningen om als Veronica Omroep Organisatie (VOO) toe te treden tot het Hilversumse omroepbestel. De komst van Veronica alsook het succes van talrijke 'vrije radiozenders' zou de Nederlandse radio definitief veranderen.

Horizontale programmering met popmuziek, goed betaalde DJ's, jingles, programmatunes, reclame. De Veronicanisering van de stoffige omroepen was een feit en zou tot 50 jaar later nog steeds standhouden.

De nieuwe vrije media

De op de vrije zenders van destijds toegepaste aanpak van : negeren, vervolgens bestrijden en dan incorporeren kan ook wel eens het model worden voor de vrije internet media van nu. Tot 2020, het jaar van het virus en 'het Nieuwe Normaal', werden deze kanalen genegeerd. Er was amper sprake van een collectief te verdedigen narratief of beter gezegd een reeks van voorgeschreven narratieven. Ze konden genegeerd worden, ook door hun relatieve onbekendheid.

Tijdens de C-jaren schoten nieuwe nieuwe media als paddenstoelen uit de digitale grond. Maar ze werden, anders dan vóór 2020, niet meer genegeerd. Ze kaarten de heersende narratieven aan over het virus, de prikken, de oorlog, klimaat, inclusiviteit en gender en zo nog wat onderwerpen. De fase van bestrijden nam een aanvang.

Met de Europese Digital Service Act die vorig jaar voor de 1e fase is ingegaan en in februari de 2e censuurfase in is gegaan, zullen de voorgeschreven verhaallijnen (narratieven) met hand en tand, vooral met veel techniek, worden bestreden. De nieuwe vrije media zullen dan stand moeten houden, zolang zij hun relevantie voor hun publiek kunnen behouden, zoals ook Veronica bij velen favoriet bleef, ook al werd medewerking aan 'de piraat' door een Hilversumse omroepmedewerker als 'hoogverraad' gezien.

Het Nieuwe Normaal dat nu op alle manieren in de meeste Westerse landen wordt doorgedrukt, zal met hand en tand moeten worden bestreden. Onze democratieën zijn in gevaar, ook al willen de meesten landgenoten daar nog niet aan. Ook de Nederlandse staat als soeverein begrip is bijna verleden tijd. En daarmee ook de macht van een parlement. De nieuwe vrije media zullen door

moeten gaan om mensen te laten zien wat zich op de achtergrond voltrekt: de ontmanteling van de rechtstaat, de democratie en de natiestaat.

Dat veel heldere observatoren deze tijd als neofascistisch beschouwen, anderen weer als neomarxistisch, mag voor veel lezers absurd klinken. Toch moet men zich realiseren dat de repressie in de Westerse landen steeds verder toeneemt, fascistisch of marxistisch. Onderdrukking van het vrije woord, ook al wordt het 'extreemrechts of antisemitisch genoemd' (wat het zelden of nooit is), kan nooit lang duren: het eindigt in staatsgeweld of het vrije woord zal ook in de regeringsgetrouwe media doorklinken. De nieuwe media kunnen daarmee de huidige staatsmedia 'veronicaniseren' waarbij de als informatie verkochte propaganda onder de feiten bezwijkt.

Het bestrijden van andere meningen zal hoe dan ook falen, al kan de prijs hoog zijn, voor de burgers én de overheid. Laten we hopen dat het niet zover hoeft te komen.